

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, д.ю.н., проф., член-кореспондент НАПрН України

Ю. О. Кот

2026 року

м. Київ

26 січня 2026 року

ВИСНОВОК

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Савулія Віктора Олександровича «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право, тему якої затверджено Вченою радою Київського регіонального центру НАПрН України (нині – Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України) від 16 листопада 2022 року (протокол № 10)

Висновок обговорено та затверджено на розширеному засіданні відділу приватноправових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України.

ПРИСУТНІ:

НАУКОВІ СПІВРОБІТНИКИ ІНСТИТУТУ:

Завідувач відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф. **Великанова М. М.**; головний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф., дійсний член (академік) НАПрН України **Гриняк А. Б.**; провідний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., старший дослідник **Булат Є. А.**; головний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф., член-кореспондент НАПрН України **Вінник О. М.**; старший науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, к.ю.н. **Гуцуляк В. К.**; старший науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, к.ю.н. **Трубаков Є. О.**; старший науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, к.ю.н., старший дослідник **Простибоженко О. С.**; головний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф. **Федорченко Н. В.**; головний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф. **Якубівський І. Є.** (онлайн формат участі); провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз, д.ю.н., доцент **Маслова А. Б.** (рецензент, онлайн формат участі); провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз, к.ю.н.,

доцент **Боровська І. А.** (рецензент); завідувач відділу науково-правових експертиз, д.ю.н., проф. **Красицька Л. В.** (науковий керівник); завідувач відділу дослідження проблем правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС, д.ю.н., проф. **Міловська Н. В.** (онлайн формат участі).

ЗАПРОШЕНІ:

Аспіранти: **Белікова А. О.** (здобувачка); **Савулій В. О.** (здобувач).

Всього присутні: 13 осіб (з них 9 докторів юридичних наук та 4 кандидата юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації), з яких 9 осіб з правом ухвального голосу.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Обговорення дисертації аспіранта Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України Віктора Олександровича Савулія на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

СЛУХАЛИ:

1. Доповідь аспіранта Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України **Віктора Олександровича Савулія** на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів».

Савулій В. О. обґрунтував актуальність теми дисертаційного дослідження, охарактеризував ступінь наукової розробленості проблеми на сучасному етапі, визначив мету та завдання наукового дослідження, обґрунтував методологічну основу дисертації, доповів основний зміст дослідження, науково-теоретичну та практичну значимість досліджуваної проблеми, ознайомив присутніх з основними результатами дослідження та положеннями, які виносяться на захист, а також сформулював загальні висновки та рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Після доповіді Савулій В. О. відповів на запитання присутніх.

1. Завідувач відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф. Великанова М. М.: Вікторе Олександровичу, розкрийте алеаторний (ризиковий) характер договору управління арештованими активами?

Відповідь. Дякую за запитання. В алеаторному договорі на момент його укладення кожний із учасників вступає в договірні зобов'язання на певний ризик. На момент укладення договору управління арештованими активами АРМА як установник управління і управитель «ризикують», досить складно уявити, який буде ефект від управління такими активами

управителем, чи вдасться зберегти (за можливості - збільшити) економічну вартість арештованих активів.

Отже, договір управління арештованими активами має алеаторний (ризиковий) характер.

2. Провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз, к.ю.н., доцент Боровська І. А. (рецензент): Поясніть, будь ласка, чи порушує права власника укладення договору управління арештованими активами між АРМА і управителем?

Відповідь. Дякую за запитання. Договір управління арештованими активами, за яким установником управління є АРМА, укладений з управителем – особою, визначеною за результатом проведених Національним агентством публічних закупівель, не є підставою виникнення у законного власника активів обмежень у володінні, користуванні та розпорядженні своїм майном. Ці обмеження прав законного власника є правовим наслідком прийняття слідчим суддею (судом) ухвали про накладення арешту на це майно в ході кримінального провадження або у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. Отже, укладення договору управління арештованими активами між АРМА і управителем не порушує права власника, активи якого вже заарештовано.

3. Головний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф. Федорченко Н. В.: У чому полягає сутність цивільної конфіскації за законодавством зарубіжних країн?

Відповідь. Дякую за запитання. Міжнародний досвід застосування цивільної конфіскації, як називається за кордоном стягнення в дохід держави активів, набутих злочинним шляхом, поза межами кримінального провадження, свідчить про існування різних моделей такої конфіскації. За законодавством іноземних держав цивільна конфіскація охоплює собою як стягнення незаконно набутих активів, так й конфіскацію контрольованих речовин (наприклад, наркотиків) за межами кримінального провадження, тобто за рішеннями різних органів, які не пов'язані з притягненням особи до кримінальної відповідальності. Саму цивільну конфіскацію також застосовують проти особи (особиста конфіскація, *in personam*); проти речі (речова конфіскація, *in rem*). Особиста конфіскація *in personam* застосовується в кримінальному судочинстві, а конфіскація проти речі *in rem* – в цивільному судочинстві.

4. Провідний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., старший дослідник Булат Є. А.: У чому полягають особливості управління арештованими грошовими коштами?

Відповідь. Дякую за запитання. Закон про АРМА визначає особливості управління грошовими коштами та банківськими металами, передбачаючи, що управління арештованими грошовими коштами у готівковій та безготівковій формах у будь-якій валюті здійснюється шляхом: 1) їх розміщення на депозитних рахунках АРМА у відповідній валюті, відкритих у державних банках, визначених на конкурсних засадах у порядку,

встановленому Законом України «Про публічні закупівлі», за договором банківського вкладу на вимогу; 2) продовження їх розміщення до закінчення строку дії договору депозиту на депозитному рахунку власника в банку, в якому вони були розміщені на момент накладення арешту, із заборонаю здійснення видаткових операцій та виплати процентів чи доходу в іншій формі згідно з умовами договору.

У разі надходження рішення прокурора або судового рішення, що набрало законної сили, яким скасовано арешт розміщених на рахунках АРМА грошових коштів, які було спрямовано на придбання облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації», АРМА, за погодженням із законним власником грошових коштів, протягом 10 робочих днів приймає рішення про продаж облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» або про передачу законному власнику грошових коштів облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації».

5. Головний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф., дійсний член (академік) НАПрН України Гриняк А. Б.: З якого моменту, на Ваш погляд, виникають цивільні правовідносини з управління АРМА арештованими активами?

Відповідь. Дякую за запитання. Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, є правовідносини з моменту прийняття АРМА в управління таких активів. З моменту постановлення слідчим суддею (судом) ухвали про арешт активів та ухвали про їх передачу в управління АРМА, виключно АРМА стає особою, яка уповноважена здійснювати правомочності власника, а саме: володіти, користуватися та розпоряджатися цим майном.

Прийняті в управління активи зберігаються АРМА до моменту їх передачі відповідному управителю активом або реалізації.

При передачі в управління управителеві арештованих активів АРМА стає установником управління за договором управління арештованими активами, що також тягне за собою виникнення цивільних правовідносин.

6. Головний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф., член-кореспондент НАПрН України Вінник О. М.: Чи має право АРМА прийняти рішення про придбання за рахунок грошових коштів, розміщених на рахунках АРМА в іноземній валюті, облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»?

Відповідь. Дякую за запитання. Так, нині, в період воєнного стану, АРМА може прийняти рішення про придбання облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» за рахунок грошових коштів, розміщених на рахунках АРМА в іноземній валюті. Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» передбачають, що в період воєнного стану і до припинення або скасування воєнного стану, а також протягом одного місяця з дня його

припинення або скасування АРМА може прийняти рішення про придбання облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» за рахунок грошових коштів, розмічених на рахунках АРМА у національній та іноземній валюті, у розмірі не більше ніж 80 відсотків коштів, що обліковуються на всіх депозитних рахунках АРМА у національній або іноземній валюті.

Науковий керівник, завідувач відділу науково-правових експертиз, д.ю.н., проф. Красицька Л. В., яка поінформувала присутніх про виконання Савулієм Віктором Олександровичем індивідуального плану роботи аспіранта та про завершення дисертаційного дослідження. Представлене дисертаційне дослідження є одним із перших в українській науці приватного права дослідженням цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, з обґрунтуванням доцільності розмежування приватноправових та публічно-правових відносин, що складаються при управлінні арештованими активами Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Робота має свою структуру, що складається з 3 розділів, які охоплюють 8 підрозділів, в яких розкрито основні положення щодо цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Кваліфікаційна наукова праця В. О. Савулія має логічно побудовану структуру, містить слушні рекомендації та низку наукових положень, що мають важливе науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. Дисертаційна робота на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» є актуальною, наукові положення та висновки, сформульовані дисертантом, мають необхідний рівень наукової новизни. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано практичні пропозиції, що спрямовані на удосконалення чинного законодавства України.

Все це свідчить про високий теоретичний та практичний рівень дослідження, яке за своїм науковим рівнем є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

В ОБГОВОРЕННІ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ:

1. Провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз, д.ю.н., доцент Маслова А. Б. (рецензент) підкреслила, що актуальність теми дисертаційного дослідження Савулія Віктора Олександровича «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» не викликає сумніву. Дисертація виконана за спеціальністю 081 Право та позиціонується як дослідження цивільно-правових відносин, хоча її предмет безпосередньо перетинається з адміністративно-правовими відносинами, зокрема, діяльністю АРМА як суб'єкта публічної адміністрації, реалізацією АРМА публічно-владних управлінських повноважень, співвідношенням публічного та приватного інтересу, застосуванням процедур публічних закупівель, виконанням антикорупційної політики держави. Все це поставило завдання перед аспірантом щодо виокремлення саме цивільно-правових відносин у сфері управління арештованими активами. Можна стверджувати, що завдання дисертаційного дослідження було виконано, а мету досягнуто.

Дисертаційне дослідження виконано здобувачем у відділі приватноправових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України в рамках тем науково-дослідної роботи «Взаємодія правової держави, громадянського суспільства та особи: правові аспекти, практичні реалії, прогностичні зміни» (реєстраційний номер 0121U100150) та «Рекодифікація (оновлення) цивільного законодавства України в контексті виконання євроінтеграційних зобов'язань» (реєстраційний номер 0124U001503).

Проведений аналіз тексту дисертації, опублікованих наукових праць за темою дисертації свідчить, що *результати дисертаційного дослідження В. О. Савулія мають необхідний рівень наукової новизни для дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.*

Зокрема, вперше було запропоновано з урахуванням позитивного італійського досвіду соціального використання конфіскованого майна внести відповідні зміни до чинного законодавства України в аспекті використання арештованих активів, передбачивши можливість АРМА бути учасником проєктів публічно-приватного партнерства, спрямованих на задоволення соціальних потреб населення, що є важливим для багатьох верств населення України в умовах воєнного стану.

Уперше запропоновано внести зміни до Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» та передбачити, що Кабінет Міністрів України затверджує примірний договір управління активом, у якому визначаються істотні умови договору управління, зокрема предмет договору, розмір і форма плати за управління майном, порядок розрахунку та граничні розміри витрат на управління, порядок та строки перерахування доходу від управління активом, відповідальність управителя активом, страхування управителем активів відповідальності перед третіми

особами, підстави припинення договору управління активом; права та обов'язки сторін; інші умови.

Вбачаються обґрунтованими положення, що відносини щодо визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави не є зобов'язаннями із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави, оскільки кондикційні зобов'язання є недоговірними зобов'язаннями, які пов'язані з набуттям майна без правової підстави, а необґрунтованими визнаються активи, якщо судом не встановлено, що вони були набуті за рахунок законних доходів. Необґрунтовані активи не тотожні «протиправним» або «незаконним» активам.

Важливий практичний інтерес становлять положення дисертації, що власники арештованих активів мають дотримуватися всіх вимог чинного законодавства України та договірних зобов'язань, стороною яких є власники активів, управління якими здійснює Національне агентство, АРМА не несе відповідальності за зобов'язаннями власника арештованих активів.

У цілому можна констатувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації В. О. Савулія, відповідає визначеним рівням наукової новизни дисертаційного дослідження. Висновки та пропозиції за результатами дисертаційного дослідження відповідають темі дисертації, зроблені на належному науково-теоретичному рівні, мають теоретичне та практичне значення.

Безумовною перевагою роботи є те, що здобувач не ігнорує публічно-правову природу діяльності АРМА, визначає, що у сфері управління арештованими активами існує комплекс правовідносин (підрозділ 1.2 дисертації); у положеннях наукової новизни прямо виокремлюються публічно-правові, комплексні, приватноправові відносини. Необхідно позитивно оцінити проведений в роботі аналіз стандартів доказування ЄСПЛ, прив'язку до принципу пропорційності втручання держави у право власності особи. Дисертант проаналізував зарубіжний досвід правового регулювання відносин щодо цивільної конфіскації (Італії, інших країн ЄС). Для розвитку правничої науки важливо, що держава тут постає не каральним, а регуляторним суб'єктом, що здобувач коректно відображає в дисертації.

Проведений аналіз тексту дисертації, опублікованих наукових праць за темою дисертації свідчить, що *результати дисертаційного дослідження Віктора Олександровича Савулія мають необхідний рівень наукової новизни для дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.*

Дисертаційне дослідження Савулія Віктора Олександровича на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» містить деякі положення, які можуть бути предметом наукової дискусії під час публічного обговорення результатів дисертаційного дослідження.

1. Варто зазначити, що недостатньо проаналізовано в дисертаційній роботі правовий статус АРМА як юридичної особи публічного права та особливості участі АРМА в цивільних правовідносинах саме з позиції такого її правового статусу, особливо щодо меж дискреції АРМА при прийнятті рішень щодо управління арештованими активами.

2. У дисертаційному дослідженні проведено обмежений аналіз процедур публічних закупівель. Здобувач слушно зазначає, що вибір управителя здійснюється за законодавством про публічні закупівлі, проте дисертантом не аналізується правова природа цього механізму, не конкретизуються проблемні питання цих процедур, зокрема щодо оскарження рішень АРМА, правового статусу учасників закупівель. Вбачається, що в такому аналізі закладається значний аналітичний потенціал, що позитивно б вплинув на результати дослідження.

3. Дисертант пропонує передбачити таку підставу розірвання договору управління арештованими активами, як втрату довіри до управителя, Вбачається, що застосування такого оціночного поняття як «втрату довіри» у визначенні підстави розірвання договору управління арештованими активами може призвести до неоднакового застосування таких положень на практиці і породить низку цивільних спорів у цій сфері.

Проте висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальної наукової новизни та практичного значення результатів дисертаційного дослідження та не впливають в цілому на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Враховуючи вищевикладене, вважаю, що дисертаційна робота Савулія Віктора Олександровича на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» є самостійною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 08 Право щодо визначення особливостей приватноправового регулювання відносин з управління арештованими активами.

Дисертація Савулія Віктора Олександровича відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, і може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді.

2. Провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз, к.ю.н., доцент Боровська І. А. (рецензент) підкреслила, що дисертація Савулія Віктора Олександровича на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у

кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право підготовлена на актуальну тематику, є своєчасним науковим дослідженням з огляду на недостатнє її розроблення на монографічному рівні. Тематика дисертаційного дослідження корелюється з реалізацією національної антикорупційної політики, у тому числі запровадження заходів, спрямованих на запобігання корупції, юридичної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, реформування органів прокуратури та створення спеціальних антикорупційних органів, започаткованих Антикорупційною стратегією на 2014–2017 роки, затвердженою Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII, та прийняттям низки законів та підзаконних нормативно-правових антикорупційного спрямування, що забезпечують інституційні спроможності антикорупційних органів та здійснення ними своїх повноважень, а також предметом правового регулювання яких є відносини у сфері запобігання корупції, відповідальність за наслідками вчинення корупційних дій, зокрема стягнення в дохід держави незаконно набутих активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

У відповідному контексті варто зауважити, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро і Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII вперше у національному законодавстві запроваджено інститут «визнання необґрунтованими активів та їх витребування» поза кримінальним судочинством (ст. 233-1–233-3 глави 9 розділ III ЦПК України). Інститут визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави набув сучасного категоріального визначення та регламентації процесуальної форми розгляду і вирішення відповідних справ у порядку цивільного судочинства шляхом внесення змін до ЦПК України Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» від 31 жовтня 2019 р. № 263-IX.

У свою чергу, внесення змін до ст. 1032 ЦК України щодо встановлення можливості Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, бути установником управління у випадках, встановлених законом, проведення оновлення (рекодифікації) цивільного законодавства України ставить перед цивілістичною наукою нагальність вирішення низки питань щодо визначення особливостей цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, які недостатньо вирішені в доктрині приватного права, з розробкою пропозицій щодо удосконалення правового регулювання цих відносин.

При розгляді основних питань дисертаційного дослідження автором здійснена наукова розробка історичного аспекту правового регулювання відносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів; правової природи правовідносин з визнання необґрунтованими активів та з управління арештованими активами; цивільно-правові аспекти прийняття в управління активів Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та їх зберігання; надано правову характеристику договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження, зроблених висновків і рекомендацій за цією дисертацією, надає підстави констатувати, що мету дисертаційного дослідження досягнуто і поставлені завдання здобувачем ступеня доктора філософії виконано повністю.

Досягненню поставленої дослідницької мети сприяло системне застосування автором методології, представленої достатнім арсеналом загальнонаукових і спеціально-правових методів.

Використання методології наукової діяльності дозволило здобувачеві наукового ступеня доктора філософії належним чином обґрунтувати положення наукової новизни, а також сформулювати висновки, практичні пропозиції та конкретні рекомендації у контексті застосування положень цивільного законодавства України у досліджуваній сфері, а також сприяло виробленню концептів його удосконалення.

Оволодіння В. О. Савулієм методологією наукової діяльності дає підстави додатково констатувати набуття ним кваліфікаційних компетентностей, необхідних для здобуття ступеня доктора філософії.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження визначається комплексним характером сформульованих положень, які виконані на підставі належного рівня теоретичного і практичного узагальнення та є комплексним дослідженням цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів. У результаті проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано, а також додатково аргументовано низку наукових положень і висновків, які відповідають необхідному рівню наукової новизни і є достовірними.

За наслідками проведеного наукового пошуку вироблено науково-обґрунтовані висновки, рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення цивільного законодавства України та спеціального національного законодавства у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Не висвітлюючи ретельно всі проаналізовані положення наукової новизни дисертаційного дослідження В. О. Савулія, можна констатувати, що

ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, відповідає рівням наукової новизни «вперше», «удосконалено», «дістало подальшого розвитку». Висновки та пропозиції за результатами дисертаційного дослідження відповідають темі дисертації, сформовані на належному науково-теоретичному рівні та становлять науковий і практичний інтерес.

Сформульовані та викладені у дисертації положення, узагальнення, висновки та пропозиції можна використовувати у: правотворчій діяльності; науково-дослідній сфері; правозастосовній діяльності; освітньому процесі.

Основні положення та висновки, які сформульовані у дисертації В. О. Савулія, відображені у восьми наукових публікаціях, з яких чотири наукові статті, опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань з юридичних наук, четверо тез наукових доповідей оприлюднені на науково-практичних конференціях.

Аналіз опублікованих дисертантом статей і тез доповідей на наукових заходах дозволяє дійти висновку про належну повноту викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертаційному дослідженні.

Дисертаційна робота написана українською мовою офіційно-діловим стилем мовлення. Дисертантом використано загальноприйнятту правничу термінологію. Аналіз дисертаційного дослідження свідчить, що всі розділи дисертаційного дослідження пов'язані між собою і є логічним продовженням попередніх теоретичних висновків, узагальнень та пропозицій автора.

За своїм змістом дисертаційна робота В. О. Савулія свідчить, що здобувач ступеня доктора філософії набув навичок та компетентностей, визначених Стандартом вищої освіти зі спеціальності 081 Право для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та напрямам досліджень відповідно до освітньо-наукової програми Право.

За результатами рецензування дисертації та опублікованих праць не виявлено ознак порушення вимог академічної доброчесності. У тексті дисертації автором викладено зміст власних досліджень. У випадках використання в тексті роботи наукових результатів, ідей, думок і матеріалів інших авторів, здійснено належним чином оформлені посилання на їх публікації з дотриманням вимоги законодавства про захист авторського права, надано достовірну інформацію про власні результати наукової діяльності.

Зазначене дає підстави констатувати, що дана дисертація виконана на належному науково-теоретичному та методологічному рівнях, достатньою мірою наповнена елементами наукової новизни та є самостійним, творчим дисертаційним дослідженням. В роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату чи інших проявів академічної недоброчесності.

Загалом, позитивно оцінюючи зміст дисертації Савулія Віктора Олександровича на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про

визнання необґрунтованими активів» та відзначивши її відповідність вимогам до робіт, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії щодо необхідного теоретичного рівня, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, їх достовірності та наукової новизни, практичної значущості, уявляється за доцільне наголосити на окремі положення, які є дискусійними та потребують додаткової аргументації автора, а саме:

1. У пункті наукової новизни «*уперше*» автором запропоновано «*визначити як конкуренцію правових норм – правових презумпцій стан врегулювання відносин, коли цивільним законодавством України презюмується правомірність набуття активів у власність, якщо необґрунтованість активів, які перебувають у власності, не встановлено судом, а цивільним процесуальним законодавством України встановлюється презумпція необґрунтованості активів*». Указане положення має дискусійний характер, виходячи із таких міркувань. Презумпція правомірності набуття права власності визначається положеннями ч. 2 ст. 328 ЦК України, відповідно до якої «право власності вважається набутим правомірною, якщо інше прямо не випливає із закону або незаконність набуття права власності чи необґрунтованість активів, які перебувають у власності, не встановлені судом», і випливає із конституційних норм непорушності (абсолютності) права власності (ст. 41 Конституції України). Указана презумпція є матеріально-правовою, поширюється на правовідносини, які виникають поза судовим провадженням та визначають вихідний правовий статус особи (власника). Презумпція необґрунтованості активів, є непрямою процесуальною презумпцією – презумпцією доказування, яка виводиться зі змісту положень ч. 2 ст. 81 ЦПК України. Сутність указаної процесуальної презумпції полягає у реалізації принципу процесуальної економії, поширюється на правовідносини у межах судового провадження і, на кшталт іншим положенням ч. 2–4 ЦПК України слугує перерозподілу обов'язків доказування (тягаря доказування) між учасниками справи (сторонами) у цивільному судочинстві. Застосування такої презумпції можливе за одночасного існування таких умов: 1) наявність визначеної ч. 2 ст. 290 ЦПК України між вартістю таких активів та законними доходами особи, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) визнання судом достатньої доведеності таких фактів на підставі поданих позивачем доказів. У даному випадку не можна стверджувати про «конкуренцію норм», під якою у класичному визначенні розуміють вади правового регулювання, які полягають у неузгодженості (або взаємного виключення) нормам права, які регулюють одні суспільні відносини, виходячи із відмінностей предмета правового регулювання і функцій наведених презумпцій. Презумпція необґрунтованості активів є презумпцією доказування, тимчасово обмежує дію презумпції правомірності набуття права власності, а не виключає (нівелює) правомірність набуття права власності.

2. У положеннях наукової новизни «удосконалено» автором надано визначення договору управління арештованими активами, а саме: *«за договором управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, одна сторона (установник управління – Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) передає другій стороні (управителеві) на певний строк активи в управління, а управитель зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління активами в інтересах держави на умовах ефективності, а також збереження (за можливості – збільшення) їхньої економічної вартості»*. У цілому підтримуючи надане авторське визначення договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави (далі – договір управління активами), дискусійним є положення щодо «управління активами в інтересах держави», оскільки у випадку накладення арешту на такі активи не відбувається їх перехід у власність держави. У відповідному контексті можна вести мову про пред'явлення позову *в інтересах держави* у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. Що стосується договору управління активами доцільно стверджувати про поєднання публічного та приватного інтересу.

Водночас, указані вище зауваження, надані за наслідками рецензування даної дисертаційної роботи, істотно не впливають на її теоретичне і практичне значення, а здебільшого спрямовані на поглиблення наукової думки.

Варто підкреслити, що дана робота є комплексним, ґрунтовним дослідженням, в якому автор здійснив аналіз нормативно-правових актів, дослідив наукові розробки з відповідної проблематики, вітчизняну судову практику, а також міжнародний досвід регулювання цивільних правовідносин у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів. Також слід звернути увагу на послідовність та логічне викладення положень даного дисертаційного дослідження, що дозволило автору дійти науково-обґрунтованих висновків та виробити наукові концепти щодо удосконалення цивільного законодавства України.

Враховуючи вищевикладене, варто констатувати, що дисертаційна робота Савулія Віктора Олександровича на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» є самостійною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 08 Право, а саме становлять оригінальний внесок у розвиток цивілістичної науки у сфері

управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право *Савулія Віктора Олександровича* на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 08 квітня 2025 р. № 426), наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 31 травня 2019 р. № 759) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. № 44, із змінами та доповненнями від 03 травня 2024 р. № 507), та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

3. Головний науковий співробітник відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф. Федорченко Н. В. констатувала актуальність обраної здобувачем теми дисертаційного дослідження, новизну наукових положень, а також практичну спрямованість зроблених висновків та пропозицій. Основні положення та висновки, сформульовані в дослідженні, відображено у наукових публікаціях, що дозволяє дійти висновку про належну повноту викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, апробацію матеріалів дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження *Савулія Віктора Олександровича* на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» відповідає нормативним вимогам та заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань Право.

4. Завідувач відділу приватноправових досліджень, д.ю.н., проф. Великанова М. М., яка зазначила, що вищевикладені обставини, виступи співробітників відділу, доповідь автора дисертації та відповіді на поставлені питання переконливо свідчать про завершеність наукового дослідження, його теоретичне і практичне значення.

Савулій Віктор Олександрович виявив здатність здійснювати науковий пошук, самостійно ставити наукові завдання, розробляти й вирішувати наукові проблеми, вести наукову полеміку, а його дисертаційне дослідження на тему: «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії в галузі права, що дає підстави рекомендувати представлену дисертаційну роботу до захисту.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити такий висновок щодо дисертації Савулія Віктора Олександровича «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Савулія Віктора Олександровича відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Призначити головою разової спеціалізованої вченої ради:

Гриняка Андрія Богдановича, доктора юридичних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПрН України, заслуженого юриста України, заступника директора Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України з наукової роботи.

4. Призначити офіційними опонентами по захисту дисертації **Савулія Віктора Олександровича**:

– **Чурпіту Ганну Вікторівну**, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ;

– **Шишку Олександра Романовича**, кандидата юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного, трудового та господарського права Навчально-наукового інституту № 1 (підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Харківського національного університету внутрішніх справ.

5. Рекомендувати дисертацію Савулія Віктора Олександровича «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

Результати голосування присутніх на розширеному докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 9; проти – немає; таких, що утрималися – немає.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Савулія Віктора Олександровича на тему «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів», поданого на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Робота виконана в Інституті правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України. Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор Л. В. Красицька.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність дослідження цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, обумовлена передусім тим, що прийняття Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10 листопада 2015 року № 772-VIII і набрання ним чинності сприяло створенню правових та організаційних засад функціонування Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національне агентство, АРМА), та здійснення ним діяльності з управління арештованими активами.

Внесення змін до ст. 1032 Цивільного кодексу України щодо встановлення можливості Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, бути установником управління у випадках, встановлених законом, проведення оновлення (рекодифікації) цивільного законодавства України ставить перед цивілістичною наукою багато питань щодо визначення особливостей цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, які недостатньо вирішені в доктрині приватного права, з розробкою пропозицій щодо удосконалення правового регулювання цих відносин.

Правове забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу потребує посилення інституційної спроможності Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та приведення у відповідність до актів права ЄС законодавства України щодо процедури управління та реалізації арештованих активів, що перебувають під контролем агентства.

В українській правничій літературі цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, не були піддані

системному науковому аналізу. Проведені наукові дослідження у сфері управління майном переважно стосувалися договору довірчого управління майном або договору управління майном (Слюсаревський М. М. Теоретичні проблеми договірної управління чужим майном в Україні, 1999 р.; Венедіктова І. В. Договір довірчого управління майном як форма реалізації правового інституту довірчого управління майном в Україні, 2003 р.; Стазілова Т. М. Договір управління майном у міжнародному приватному праві, 2015 р.; Албу А. А. Цивільно-правове регулювання управління майном, 2016 р. та інші), управління житлом (Суярко Т. Д. Договір управління житлом: цивільно-правовий аспект, 2007 р.), управління підприємством як єдиним майновим комплексом (Гнатюк Т. М. Договір управління підприємством як єдиним майновим комплексом, 2020 р.).

Дослідження відносин довірчої власності, що існує у країнах загального права, а також детальний аналіз різноманітних видів трастів і трастоподібних конструкцій, що функціонують у країнах цивільного права та змішаних правових системах, зокрема у Франції, Італії, Німеччині, Швейцарії, Південно-Африканській Республіці, Японії, Китаї та інших країнах, було здійснено Г. В. Буяджи (Траст: історія, сучасність, перспективи, 2018 р.).

Процесуальні особливості визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави були визначені Я. В. Вороніжським (Цивільне судочинство у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, 2024 р.).

Окремі аспекти визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави були предметом дослідження таких цивілістів, як: О. І. Антонюк, Н. В. Білянська, В. І. Бобрик, І. А. Боровська, О. Г. Братель, В. А. Кройтор, Н. М. Навальнева, Г. В. Чурпіта та ін. Проте цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, не були предметом окремого дисертаційного дослідження, що підтверджує необхідність системного наукового аналізу цих правовідносин з позиції доктрини приватного права.

При цьому необхідно зазначити, що представники науки публічного права предметом своїх дисертаційних досліджень обирали адміністративно-правові аспекти управлінської діяльності АРМА щодо управління арештованими активами (Давидюк А. М. Правове забезпечення публічного адміністрування у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, 2020 р.; Дума О. О. Інституційний механізм забезпечення реалізації державної політики у сфері виявлення, розшуку та управління активами, 2024 р.; Крамар Р. І. Концептуальні засади адміністративної діяльності у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, 2021 р.).

Одним із завдань сучасної цивілістики є обґрунтування цивільно-правової природи правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, визначення особливостей їх виникнення, виконання та припинення, що обумовлено існуванням проблем у правозастосовній практиці в цій сфері.

У національній та зарубіжній правничій літературі визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави досить часто розглядають як цивільну конфіскацію, що потребує дослідження їх сутності. Потребує уточнення правова природа правового режиму майна, на якому в правління Національному агентству передаються арештовані активи, що обумовлює обсяг повноважень АРМА. Одним із проблемних питань правозастосування є визначення, чи порушує укладення договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, право власності дійсного власника. Також потребує визначення правова природа повноважень управителя активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, зважаючи на існування погляду щодо речово-зобов'язального характеру цих повноважень тощо.

Визначення Національним агентством управителя майна відбувається у порядку, визначеному законодавством про державні (публічні) закупівлі, волевиявлення дійсного власника майна при виборі управителя майна не має значення. Поширення на ці відносини положень законодавства про публічні закупівлі також викликає певні питання в правозастосовній практиці.

Зазначені вище чинники підкреслюють актуальність дослідження цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Науково-теоретичним підґрунтям цього дисертаційного дослідження слугували теоретичні положення, висновки, пропозиції, сформульовані такими вченими, як: С. М. Бервено, В. І. Бобрик, В. І. Борисова, Т. В. Боднар, М. М. Великанова, О. М. Вінник, Н. Ю. Голубєва, А. Б. Гриняк, О. В. Дзера, І. В. Жилінкова, І. Р. Калаур, В. М. Коссак, В. М. Кравчук, О. О. Кот, В. І. Крат, В. А. Кройтор, Н. С. Кузнецова, Р. А. Майданик, А. Б. Маслово, Н. В. Міловська, В. В. Луць, С. О. Погрібний, І. В. Спасибо-Фатєєва, Н. В. Федорченко, Є. О. Харитонов, Г. В. Чурпіта, В. С. Щербина, В. Л. Яроцький та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Київського регіонального центру НАПрН України (нині – Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України) 16 листопада 2022 року (протокол № 10). Дисертаційне дослідження підготовлено на виконання тем науково-дослідної роботи «Взаємодія правової держави, громадянського

суспільства та особи: правові аспекти, практичні реалії, прогностичні зміни» (номер державної реєстрації 0121U100150) та «Рекодифікація (оновлення) цивільного законодавства України в контексті виконання євроінтеграційних зобов'язань» (номер державної реєстрації 0124U001503).

Мета і завдання обраної теми дисертаційного дослідження.

Метою дослідження є визначення цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, а також розробка пропозицій з удосконалення цивільного законодавства України у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- дослідити генезис правового регулювання відносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів;

- визначити правову природу правовідносин з визнання необґрунтованими активів та з управління арештованими активами;

- розкрити цивільно-правові аспекти прийняття в управління активів Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та їх зберігання;

- визначити цивільні права та обов'язки власників активів, управління якими здійснює Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів;

- надати правову характеристику договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів;

- визначити істотні умови договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів;

- розкрити порядок укладення договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів;

- визначити підстави припинення договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини щодо виявлення, розшуку й управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів.

Предметом дослідження є цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, право ЄС, законодавство України та

інших країн, правозастосовна практика щодо стягнення необґрунтованих активів та управління арештованими активами.

Методи дослідження. При проведенні цього дослідження було використано як загальні методи наукового пізнання (діалектичний, формально-логічний, системно-структурний тощо), так і спеціальні методи дослідження (логіко-юридичний, порівняльно-правовий, історично-правовий та ін.). Так, діалектичний та історично-правовий методи дослідження надали можливість дослідити генезис правового регулювання відносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів (підрозділ 1.1). Системно-структурний метод застосовувався при визначенні видів активів, щодо яких укладається договір управління арештованими активами (підрозділ 3.3). За допомогою формально-логічного методу дослідження визначено основні правові категорії та поняття щодо управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3). Порівняльно-правовий метод дослідження застосовувався під час аналізу законодавства України та іноземних держав щодо стягнення необґрунтованих активів у дохід держави (США, Великої Британії, Італії, Франції та ін.) (підрозділи 1.1,1.2). Метод індукції та дедукції забезпечив можливість виокремлення загальних та спеціальних підстав припинення договору управління арештованими активами (підрозділ 3.4). Застосування методів наукового дослідження було комбінованим у процесі формулювання висновків і пропозицій за дисертацією.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим в українській науці приватного права дослідженням цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, з обґрунтуванням доцільності розмежування приватноправових та публічно-правових відносин, що складаються при управлінні арештованими активами Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Наукова новизна одержаних результатів знаходить своє відображення в основних висновках та положеннях, що виносяться на захист.

Уперше:

1) запропоновано визначити як конкуренцію правових норм-правових презумпцій стан врегулювання відносин, коли цивільним законодавством України презюмується правомірність набуття активів у власність, якщо необґрунтованість активів, які перебувають у власності, не встановлено судом, а цивільним процесуальним законодавством України встановлюється презумпція необґрунтованості активів;

2) запропоновано з урахуванням позитивного італійського досвіду соціального використання конфіскованого майна внести відповідні зміни до

чинного законодавства в аспекті використання арештованих активів, передбачивши можливість АРМА бути учасником проєктів публічно-приватного партнерства, спрямованих на задоволення соціальних потреб населення;

3) доведено, що у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, можна виокремити комплекс різноманітних відносин, який складається з публічно-правових відносин, комплексних правовідносин та приватноправових відносин. Публічно-правовими є відносини, які виникають з приводу накладення арешту на майно в кримінальному провадженні. Комплексними правовідносинами є такі, які виникають у процесі реалізації повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції щодо виявлення ознак необґрунтованості активів, реалізації повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або у визначених законом випадках – Офісу Генерального прокурора щодо звернення до суду з позовом про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави; вони включають як публічно-правові, так і приватноправові відносини. Приватноправовими відносинами з управління арештованими активами є цивільні правовідносини з моменту прийняття АРМА в управління таких активів;

4) запропоновано виокремити «управління активами в широкому розумінні» як діяльність АРМА із володіння, користування та/або розпорядження активами, тобто забезпечення збереження активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, та їх економічної вартості або реалізація таких активів чи передача їх в управління відповідно до Закону про Національне агентство № 772-VIII, а також реалізація активів, конфіскованих у кримінальному провадженні, як це визначено на рівні Закону про Національне агентство № 772-VIII, та «управління активами у вузькому розумінні», як ті фактичні та юридичні дії, що вчиняються управителем, з яким АРМА як установник управління уклала договір про управління арештованими активами;

5) доведено недоцільність встановлення договором управління арештованими активами виникнення в управителя права довірчої власності на отримане в управління майно, зважаючи на те, що АРМА як юридична особа публічного права здійснює діяльність з управління активами в інтересах держави, в публічних інтересах;

6) запропоновано внести зміни до Закону про Національне агентство № 772-VIII та передбачити, що Кабінет Міністрів України затверджує примірний договір управління активом, у якому визначаються істотні умови договору управління, зокрема предмет договору, розмір і форма плати за управління майном, порядок розрахунку та граничні розміри витрат на управління, порядок та строки перерахування доходу від управління активом, відповідальність управителя активом, страхування управителем активів

відповідальності перед третіми особами, підстави припинення договору управління активом; права та обов'язки сторін; інші умови».

Удосконалено:

7) положення, що застосування конструкції недійсності правочину в справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави є недоцільним, оскільки це ускладнює процедуру доказування набуття активів з використанням незаконних джерел доходів і не враховує, що активи можуть набуватися у власність не тільки шляхом укладення правочинів, а й шляхом їх створення;

8) висновок, що відносини щодо визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави не є зобов'язаннями із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави, оскільки кондикційні зобов'язання є недоговірними зобов'язаннями, які пов'язані з набуттям майна без правової підстави, а необґрунтованими визнаються активи, якщо судом не встановлено, що вони були набуті за рахунок законних доходів. Необґрунтовані активи не тотожні «протиправним» або «незаконним» активам;

9) положення, що власники арештованих активів мають дотримуватися всіх вимог чинного законодавства України та договірних зобов'язань, стороною яких є власники активів, управління якими здійснює Національне агентство, АРМА не несе відповідальності за зобов'язаннями власника арештованих активів;

10) висновок, що передання активів в управління Національному агентству та укладення Національним агентством договору управління майном не тягне за собою автоматичного переходу права власності на таке майно до управителя, в такому випадку не існує правонаступництва і не відбувається переходу прав та обов'язків власника активів, управління якими здійснює АРМА, до Національного агентства і управителя;

11) визначення договору управління арештованими активами: «За договором управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, одна сторона (установник управління – Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) передає другій стороні (управителеві) на певний строк активи в управління, а управитель зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління активами в інтересах держави на умовах ефективності, а також збереження (за можливості – збільшення) їх економічної вартості».

Набули подальшого розвитку:

12) положення про те, що зняття з позивача тягаря доказування у справах про визнання активів необґрунтованими і надання відповідачеві можливості довести правомірність набуття активів свідчить про врахування сутності презумпції невинуватості особи, встановлення певного балансу врахування приватних та публічних інтересів;

13) підходи щодо співвідношення таких правових категорій, як «стягнення необґрунтованих активів у дохід держави» і «цивільна конфіскація». Прихильники першого підходу вважають, що не можна ототожнювати правові конструкції «стягнення необґрунтованих активів у дохід держави» і «цивільна конфіскація»; прихильники другого підходу вважають, що можна ототожнювати правові конструкції «стягнення необґрунтованих активів у дохід держави» і «цивільна конфіскація»; третій підхід полягає в тому, що визнання необґрунтованими активів можна віднести до майнових законних конфіскаційних санкцій та правовідновлювальних заходів суспільних інтересів, які застосовуються органами державної влади, що спрямовано на захист публічних інтересів;

14) положення, що визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави як правове явище є самостійною правовою категорією, за своєю сутністю є підставою припинення права власності, не є заходом цивільно-правової відповідальності;

15) висновки, що управління арештованим майном АРМА за своєю правовою природою визначають як: 1) управління, що має характер строкового повноваження спеціального призначення, яке виникає на підставі судового рішення або згоди власника, має ознаки тимчасовості (діє до моменту скасування арешту або завершення провадження) та цільового характеру (служить для збереження майна); 2) інший вид речового права на чуже майно у розумінні частини 2 статті 395 ЦК України», оскільки перелік речових прав на чуже майно за ЦК України не вичерпний. Аргументовано, що управління арештованими активами є одним із видів речових прав на чуже майно, що передбачено Законом про АРМА № 772-VIII;

16) положення, що істотними умовами договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, є умови про предмет, розмір і форму плати за управління майном, порядок розрахунку та граничні розміри витрат на управління, порядок та строки перерахування доходу від управління активом, відповідальність управителя активом, страхування управителем активів та відповідальності перед третіми особами, підстави припинення договору управління активом;

17) висновок, що укладення договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, – це визначені законом фактичні та юридичні дії, які вчиняються установником управління й управителем арештованого активу для виникнення між ними договірної зобов'язання та визначення їхніх прав та обов'язків;

18) положення про підстави припинення договору управління арештованими активами, що визначаються ЦК України (підстави припинення зобов'язання, підстави припинення договору управління майном), Законом про АРМА, примірним договором управління активом, що затверджується

Кабінетом Міністрів України, договором про управління арештованими активами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– нормотворчій діяльності – у процесі удосконалення правового регулювання цивільних відносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів;

– правозастосовній діяльності – при вирішенні спорів щодо захисту прав учасників правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів;

– науково-дослідній діяльності – у подальших наукових дослідженнях проблем приватного права у сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів;

– освітньому процесі – у викладанні навчальної дисципліни «Цивільне право України», спецкурсів з проблем зобов'язального та договірної права, а також під час підготовки підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дисертаційного дослідження були апробовані у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: VII Міжнародній науково-практичній конференції «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 8–9 грудня 2022 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції до Дня науки та 30-річчя Національної академії правових наук України «Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених» (м. Київ, 18 травня 2023 р.), науково-практичній конференції «Адаптація законодавства України до положень права Європейського Союзу» (м. Київ, 10 жовтня 2025 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Осінні юридичні читання – 2025» (м. Вінниця, 20–21 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження В. О. Савулія відображено у восьми наукових публікаціях, з яких чотири наукові статті опубліковано у виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань України (категорія «Б») з юридичних наук, опубліковано четверо тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Савулій В. О. Предмет договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави *Нове українське право*. 2025. № 2. С. 254–259.

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.2.32>

2. Савулій В. О. Права та обов'язки власників активів, управління якими здійснює Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. *Нове українське право*. 2025. № 4. С. 275–281.

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.4.35>

3. Савулій В. О. Приватноправові відносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2025. Випуск 92: частина 1. С. 524–530.

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.75>

4. Савулій В. О. Укладення та припинення договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 141. С. 98–107. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/12/savulii_141.pdf

DOI <https://doi.org/10.71404/2409-6415.141.11>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Савулій В. О. Управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи в справі про визнання необґрунтованими активів. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8-9 груд. 2022 р.)* / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 87–91.

6. Савулій В. О. Сторони договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи в справі про визнання необґрунтованими активів. *Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки та 30-річчя Національної академії правових наук України (м. Київ, 18 травня 2023 р.)*. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С. 353–357.

7. Савулій В. О. Напрями удосконалення законодавства України щодо управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів. *Адаптація законодавства України до положень права Європейського Союзу: збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Київ, 10 жовтня 2025 р.)*. Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. С. 339–344.

8. Савулій В. О. Про сутність управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. *Осінні юридичні читання – 2025. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Осінні юридичні читання – 2025»*. 20–21 листопада 2025 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. С. 357–360. URL: <https://drive.google.com/file/d/1nJ6hOaltg9p6GRHj486DJE31w1LZZI8h/view>

Характеристика особистості здобувача.

Савулій Віктор Олександрович, 1993 року народження. Освіта вища юридична, у 2017 році закінчив Національний університет «Одеська юридична академія» (м. Одеса), здобувши кваліфікацію: ступінь вищої освіти «магістр», спеціальність «правознавство», професійна кваліфікація «магістр права».

З червня 2015 року по травень 2018 року – секретар судового засідання Іллічівського міського суду Одеської області.

З травня 2018 року по травень 2019 року – секретар судового засідання Одеського окружного адміністративного суду.

З вересня 2019 року по листопад 2020 року – провідний спеціаліст довідково-інформаційного центру відділу розгляду звернень та надання публічної інформації секретаріату Касаційного цивільного суду.

З листопада 2020 року по лютий 2021 року – провідний спеціаліст відділу представництва в судах України Управління правового забезпечення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

З лютого 2021 року по липень 2021 року – головний спеціаліст відділу представництва в судах України Управління правового забезпечення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

З липня 2021 року по липень 2023 року – начальник відділу договірної роботи Управління правового забезпечення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

З липня 2023 року по серпень 2023 року – юрисконсульт ТОВ «ФАРМЕКС ГРУП».

З серпня 2023 року по сьогоднішній день – адвокатська діяльність.

Автор 8 наукових публікацій з цивільного права.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертаційна робота написана українською мовою. Текст роботи викладений науковим стилем доступно та послідовно відповідно до поставлених задач дисертаційного дослідження та відповідних структурних елементів (розділів, підрозділів) роботи. В роботі використано в цілому загальноприйнятну термінологію приватного та публічного права відповідно до досліджуваних питань. Стель викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Савулія В. О. і повноти публікації основних результатів дослідження **рецензенти рекомендують:**

1. Прийняти дисертацію **Савулія Віктора Олександровича «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів»** до захисту як таку, що відповідає вимогам, які

ставляться до робіт на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

2. Призначити головою разової спеціалізованої вченої ради:

Гриняка Андрія Богдановича, доктора юридичних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПрН України, заслуженого юриста України, заступника директора Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України з наукової роботи.

3. Призначити офіційними опонентами по захисту дисертації **Савулія Віктора Олександровича**:

Чурпіту Ганну Вікторівну, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ;

Шишку Олександра Романовича, кандидата юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного, трудового та господарського права Навчально-наукового інституту № 1 (підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Харківського національного університету внутрішніх справ.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Савулія Віктора Олександровича** «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів»

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Савулія В. О. відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Призначити головою разової спеціалізованої вченої ради:

Гриняка Андрія Богдановича, доктора юридичних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПрН України, заслуженого юриста України, заступника директора Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України з наукової роботи.

4. Призначити офіційними опонентами по захисту дисертації **Савулія Віктора Олександровича**:

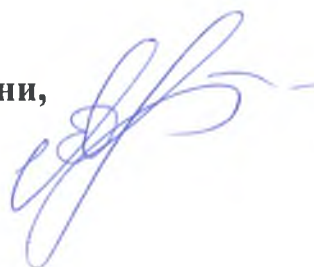
Чурпіту Ганну Вікторівну, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ;

Шишку Олександра Романовича, кандидата юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного, трудового та господарського права Навчально-наукового інституту № 1 (підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Харківського національного університету внутрішніх справ.

5. Рекомендувати дисертацію **Савулія Віктора Олександровича** «Цивільні правовідносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у разовій спеціалізованій вченій раді.

Результати голосування присутніх на розширеному докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 9; проти – немає; таких, що утрималися – немає.

Головуюча на засіданні:
завідувач відділу приватноправових досліджень
Інституту правотворчості та
науково-правових експертиз
Національної академії наук України,
доктор юридичних наук, професор

М. М. Великанова